

KARULA KIHELKONNARADA

22 OK Juku-Peedu püsiraja KP-d annavad päris hea ülevaate Karula loodusest, kultuuri- ja ajaloost Raja läbimisel võiks appi võtta ka rattad. Kas auto-, mootor- või jalgrattad. Ratastel saab teha üldorienteerumist. Viimane lihv jääb jalgade kanda. Seega võiks selle raja nimeks olla ka

Jalgsi ja ratastel Karula kihelkonnas

KP-de piirkonda aitab jõuda Eesti põhikaardi alusel koostatud Karula kihelkonna teedekaart 1:100 000. KP-de paremaks leidmiseks on iga KP kohta jupike detailsemat kaarti mõõtkavas 1 : 5 000 – 1 : 30 000.

Kaardijupi juures olevas lühiinfos kasutatakse järgmisi lühendeid:

O – orienteerumiskaart

R – rogainikaart

P – veidi kohendatud Eesti põhikaart

Tähele järgneb kaardijupi mõõtkava ja kõrgusjoonte vahe. Nt. P 1 : 30 000 H=5m

NB! Rogaini- ja põhikaardile ei kanta üldjuhul raiesmikke.

Iga KP kohta on rajameister koostanud kirjelduse huvitavatest juttudest ja lugudest mis talle siinelatud 35 aasta jooksul ette on jäänud ja arvutimällu talletatud. Väga palju Karula jutte on kirja pannud Karula mees Jaan Lattik (edaspidi J.L.) Tema „Teejuhi“ jutu järgi tehtud Teejuhi raja me juba läbisime. Tema palumegi kihelkonnaraja peateejuhiks. Aga lisame ka teiste autorite huvitavaid lugusid.

Osalemise kord:

- Prindi omale Juku-Peedu kodulehelt www.jukupeedu.ee/pysirajad raja üldkaart ja KP-de kaart
- Tutvu KP-de kirjeldusega
- Vali endale jõukohased ja meelepärased KP-d ning asu rada läbima

Ja nüüd rajale

Karula kihelkonnaraja KP-de asukohtade legendid ja lühikirjeldused (*Jaan Lattiku jutte ja tekste sisaldavate KP-de pealkirjad on kollase taustaga*):

9 Hariduse kivi E-külg

Karula hariduselu algust tähistav mälestuskivi Lüllemäe kooli ees. Ülevaade Karula hariduselust. Sõna on haridusminister Jaan Lattikul

10 Peksukivi S-ots

Rebasemõisa peksukivi, Karula kõrgustiku kõrgeim mägi Rebase Tornimägi, Hallimäe pühapaik

11 Küngas

Madsa Liinamägi. Ed. Prantsu mälestuste järgi kunagine Matsla vendade kindlus, kust peeti vihast võitlust võõra võimu ja natuke võõra usu vastu

12 Vundamendi N-nurk

Madsa kool. JL-i jutt „Mälestused“

13 Kivide vahel

Tätta ja Vana-Mendo talude vaheline piir. Jaan Lattiku jutt piirikivist. Önnistus kõigile, kes meie piire kalliks peavad. Olgu see riigi- või talupiir. Aga ehk ka kihelkonnapiir?

14 Metsatuka NW-serv

Karkküla kalme ja rehi. Retk muinasKarulasse, Bernard Kangro vanast reheahjust

15 Mähkli talu õuetee ots

Meie siiani ühe staažikaima ministri August Keremi sünnikodu. Lisaks ülevaatele Keremist väike kõrvalepõige nõukaaega läbi Ain Kaalepi luuletuse „Autopoot Mähkliil“

16 Infotahvli NW-külg

Kaikamägi. Kirik, kool, seltsimaja, suured varandused mägede vahel. J.L.-i jutt „Mägede vahel“, M.J. Eiseni jutt „Laenukassa“ Mändiku talu juures Jaanimäel

17 Kaitsetahvli NW-külg

Mähkli kalme. Veel üks pilk muinasaega

18 Sihi ots koprasoo servas

Mustjärved. Nende järvede täpne saamisluugu on kirjas Jaan Lattiku jutus „Kaks järve“. Lisaks RMK ülevaade Ödri järvest

19 Aida NW-nurk

Kirjaniku ja kirjastaja Valev Uibopuu sünnikodu. Mõni sõna ka Valev Uibopuu lähimast võitluskaaslasest Rootsi-päevilt Bernard Kangrost. Mõlema sünnikodud on Ärnu jõe (Valtina oja) ääres. Ühel Karula kihelkonnas, teisel Urvaste kihelkonnas. Linnulennult on vahet 6 km.

20 Tehisauk 4 x 4m

Metsavendade Mõttuste punkri ase. Metsavendlusest nii ja teisiti.

21 Kaitsetahvel, puu NW-külg

Rahapettai, suur vana kivi, ohvrikivi. Miks selle puu nimi on Rahapettai? JL-i jutt „Vana kivi“

22 Vana koolimaja SE-nurk

Vissi kirik, kool, Rootsi kuninga „pettäi“. Kiriku ja kooli ajalugu,kaasaegsete meenutused Vissi koolist, Kuningapettai saamisluugu

23 Infotahvli N-külg

Kaagjärve Mäemõisa. Kaagjärve mõisa ja hariduselu lugu

KP 24 Karula kihelkonna piir, Kaagjärve Alamõisa

Oleme jõudnud Karula kihelkonna piirile Rautina oja ääres. Silt teatab, et edasi tuleb Valga kihelkond. Õige peaks olema Luke kihelkond. Siit avaneb hea vaade Eesti omaaegse imposantseima maatööstuse paraku lagunevatele hoonetele.

25 Kaitsetahvli W-külg

Niklusmäe kabeli ja kalme asukoht. Ühtlasi põnevuskoht. 2012. aastal löi meedias laineid sajandi suurim kalmerüüste Niklusmäel. Niklusmäelt on

varandusi otsinud paljud katsetajad. Sellest annavad märku paljud varem või hiljem songitud paikkonnad. Üks vanem, teie uuem.

See rüüste on toimunud siiski juba aastaid tagasi. Näiteks on rüüste asukoht kantud 2004.a. Niklusemäe orienteerumispäevaku kaardile. Aga kes seda oskas siis arvata, et tegu on rüüstega...

26 Kaitsetahvli NE-külg

Karula mõis. Meenutused kaasaegseilt. Musumäe, Prouametsa ja Kroonuniidu saamisluhu. Eesti esimese lennunavigaatori ja kirjamehe Aleksander Lipu sünnipaik

27 Kabelivare SE-külg

Kroodimägi. Karula viimaste mõisnike viimane puhkepaik, Bernard Kangro „Must ingel“

28 Karjatee ots maantee ääres

Anumägi, Prigendimägi. Jälle hulk seletamist mõisahärrade patutegemistest ja meie puudulikest geograafilistest teadmistest.

29 Vana vallamaja ees

Tüüra talu ja kool, Karula vana vallamaja
Tüüra talu ja kooli kujunemine, J-L-i perekonnalugu, J.L-i „Kus nägime esimesi parlamendivalimisi“, näitemängud, Mis seob Eesti parimat Vilde ja Tammsaare uurija ja tundjat Elem Treierit Karula vallamajaga

30 Lätte (allika) NE-serv

Jaan Lattiku jutt „Läte“. Väike mõtisklus ühest väikesest lättest või allikast või mõnest veenirest üldse. Kuhu ta lõpuks välja jõuab? Muudkui niriseb ja läheb. Kas parasjagu Soome lahte või Riia lahte... Sõltumata igasugusest poliitikakast muudkui niriseb ja läheb oma teed...

Karmist ja kaunist Karulast peateejuht Jaan

Lattiku silme läbi:

Mina ei ole oma karakterilt üldiselt looduseuurija, taimedetundja ega putukate- ja liblikatekorjaja. Jumal on mu silmi sedaviisi seadnud ja korraldanud, et nad vahivad rõõmsamini inimesi, ka loomi, kui neid juhtub silmapiiril ette. Küll olen ma, võib ütelda, looduse süles ja rüpes sündinud ja üles kasvanud. Päike suudles hommikul, kui karjaga metsa läksin, mu pead ja palet, metsakohin ja igasugused tsirgud, suured ja pisitillukesed, laulsid koos hommikutervitust. Ja kaks kindlat karjakoera lonkisid mu kõrval metsateele, et olla abitöolisteks kõrge ja raske ameti pidamisel – hoida karja ja olla väike karjane. Vaevalt ma vahtisin puid või korjasin lilli, et neid kellegile viia, et võta, need on sulle. Ka mitte emale ei viinud. Seda ta teadis, et ma niisuguste õrnustega ei maadelnud. Kuid siiski leidus ka looduses, mis mind peatas, et poiss, siin seisata, - on midagi sinu jaoks. Need olid järved ja ka põlised sood, nagu meie Muraksoo murakamarjade, kurgede karjumiste, sügava sambla ja lahtiste veemülgastega, et ära astu kogemata sisse, siis kaod. Vanakuri ise kisub alla. Nois kohtades elasid muistsed jutud ja lendlesid üle metsa sisse peidetud järve kui ka üle lahtise soo, mis isegi talvel korra-päraselt kinni ei külmanud, nagu nägemused ühest teisest meile, lastele, teadmata ja tundmata maailmast. Mis sihukestes paikades vanasti oli juhtunud, see tegi ka karjapoisi rahuks, tegi looduseuurijaks ja Jumala saladuste imetlejaks. („Teekond läbi öö III“, 1955)

Samu vaateid jagab ka rajameister ja see annab ehk seletuse, miks on rajal just sellised KP-d.

Koostas Toivo Kotov 2013 – mai 2021

Karula kihelkonnaraja lühikirjeldus